

UN PORTRET ROMAN ÎN NORDUL DOBROGEI

În anul 1968 a fost scos de plug la suprafața terenului fermei Caraibil, județul Tulcea, un cap de marmură reprezentînd portretul unei femei. El a fost descoperit în timpul lucrărilor agricole de către inginerul Sofiski¹. Astăzi piesa se află la Muzeul Deltei Dunării din Tulcea.

Portretul² se află într-o proastă stare de conservare. Jumătate din calota craniană lipsește, la fel și gîtul. Fața este și ea prost păstrată: nasul este spart, ciobituri numeroase în diverse puncte ale figurii, bărbia este distrusă. În spate, capul este retezat, ceea ce ar putea indica o reutilizare ulterioară a portretului.

Marmura este albă cu cristale mari.

Portretul înfățișează o femeie trecută de prima tinerețe, cu trăsăturile feței îngreunate, cu semne de oboseală pe figură. Dominanți sînt ochii mari, cu pleoape grele, privind în sus. Irisul semicircular este redat printr-o foarte slabă incizie. Pupilele sînt găurite adînc cu trapanul rotund. Sprîncenele sînt redat plastic printr-o serie de mici incizii paralele. Gura are buze pline. Două incizii verticale realizate cu trapanul marchează colțurile gurii. Alte două cute pornesc de la nas și coboară sub obraji. Acestea, ca și cearcănele de sub ochi, sînt redat printr-un joc de planuri ample, realizat cu destulă sensibilitate, creind o suprafață vibrantă. Constatăm aci o îndemînare a modelării planurilor, a trecerii de la o suprafață la alta care conferă valoare artistică portretului. Starea proastă de conservare a pieptănăturii face reconstituirea dificilă. Părul împărțit în două printr-o cărare în mijlocul capului coboară către urechi pe care le acoperă și este apoi strîns la spate într-un coc mare, care se desfășoară pe toată jumătatea posterioară a capului și din care astăzi nu se păstrează decît un mic fragment în creștet. Fără a putea stabili o concordanță strînsă între pieptănătura aceasta și vreuna din cele care erau la modă la

¹ Mulțumim pe această cale ing. Sofiski pentru a ne fi atras atenția asupra portretului și a locului descoperirii. Mulțumim de asemenea lui Gavrilă Simion, directorul muzeului din Tulcea, pentru permisiunea de a publica portretul. Imi exprim pe această cale recunoștința față de Doamna Gabriella Bordenache prin ale cărei îndrumări prețioase am întocmit această notă.

² Înălțimea totală a portretului este 24,2 cm.

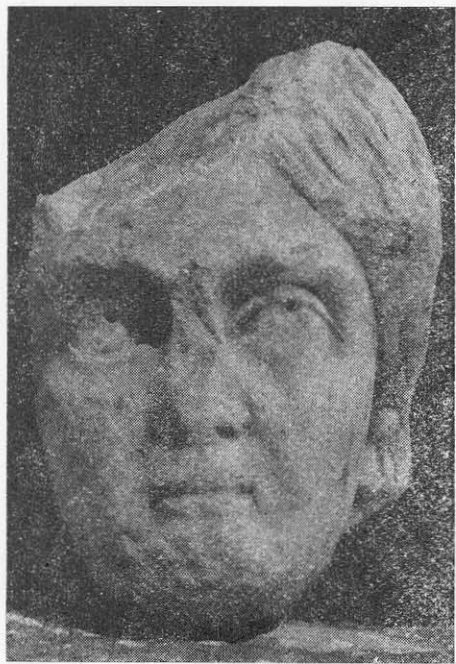

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

curtea imperială, avem câteva indicii care ne fac să o apropiem de una din primele coifuri purtate de Iulia Domna³ și de sora ei, Iulia Mesa. După o modă răspândită în această vreme, părul acoperea urechile și era strâns la spate într-un coc mare, coifură care ni se pare a fi imitată de modelul nostru. Linia simplă, clasică a părului, care crează un triunghi pe fruntea înaltă, este mult apreciată în mediile provinciale⁴.

De urechi sînt prinși cercei de o formă cunoscută printre bijuteriile romane. De un bumb rotund sînt agățate două mici paletе rotunjite la capete. Dar cum urechile nu sînt vizibile, sculptorul a așezat cu stîngăcie bumbul pe șuvița de păr. Cele două mici paletе care sînt prinse de bumb nu au fost izolate de fond, în dorința probabil de a nu crea porțiuni vulnerabile, ele fiind redatăe printr-o ușoară profilare, accentuată printr-o incizie adîncă între ele.

Sculptura de care ne ocupăm este portretul funerar al unei necunoscute. El aparține probabil unei statui funerare, categorie de monumente prezente în Dobrogea⁵. Deși lucrat cu sensibilitate, liniile seci, schematice, care marchează colțurile gurii, pupilele găurite adînc cu trepanul, părul redat sumar, șuvițele plate, fără volum, ne atestă mediul provincial din care provine statuia.

Dacă pieptănătura este o variantă a celei purtate de doamnele de la curtea lui Septimiu Sever, avem un termen post quem în datarea portretului. El a fost realizat cîndva după moda lansată de împărăteasa romană. Realismul portretului exprimat prin cearcănele care brăzdează obrajii, cutele de amărăciune din jurul gurii, oboseala feței, toate redatăe însă prin planuri largi, confirmă datarea portretului în epoca Severilor. Duritatea trăsăturilor este mult îndulcită însă de rotunjimea obrazului, de bărbia plină și în special de ochii mari care privesc în sus. Dincolo de semnele de oboseală, o anume noblețe este conferită modelului. Și prin aceste din urmă trăsături (aș sublinia îndeosebi forma și tehnica redării ochilor) portretul se leagă stilistic de epoca imediat anterioară, a ultimilor împărați antonini, Marc Aurelius și Commodus. Legăturile stilistice ale portretelor din epoca primilor Severi cu cele din epoca precedentă sînt o realitate care ni se pare ilustrată și în acest portret provincial.

Portretul provine dintr-una din numeroasele așezări romane din nordul Dobrogei⁶. Este inutil să mai subliniem interesul descoperirii acestui monument în marmură, aparținînd curentului aulic din arta romană, într-o regiune limitrofă a imperiului.

UN PORTRAIT ROMAIN AU NORD DE LA DOBROGEEA

R é s u m é

L'auteur publie le portrait en marbre d'une femme, découvert dans le village Caraibil, du département de Tulcea, zone intensivement habitée à l'époque romaine. L'analyse des traits du visage et de la coiffure porte vers une datation de l'époque des premiers Sévères. Ce por-

³ E. Rosenbaum, *Cyrenaican Portrait Sculpture*, no. 87, pl. LV, 1-2.

⁴ F. Braemer, *Les stèles funéraires à personnages de Bordeaux*, 1959, passim.

⁵ G. Bordenache, „Dacia”, NS, IX, 1965, p. 253-281.

⁶ Cu prilejul unor periegeze în locul descoperirii portretului am putut identifica o așezare care pare a fi destul de întinsă. De jur împrejur, în zona respectivă, am înregistrat numeroase alte așezări mici, probabil *vilae rusticae*

trait funéraire atteste les liens stylistiques de l'art du portrait de l'époque des premiers Sévères avec celui immédiatement antérieur du temps des derniers Antonins. Il témoigne aussi, par ailleurs, de la présence de certaines œuvres se rattachant au courant aulique, dans les milieux provinciaux.

EIN RÖMISCHES BILDNIS IM NORDEN DER DOBRUDSCHA

Zusammenfassung

Die Verfasserin veröffentlicht ein Marmorbildnis einer Frau, das im Dorf Caraibil, Kreis Tulcea, entdeckt wurde, in einem Gebiet, das in der römischen Zeit intensiv besiedelt war. Die Untersuchung der Gesichtszüge und der Haartracht, läßt darauf schließen, daß das Bildnis aus der Zeit der ersten Severer stammt. Das Bildnis des Grabdenkmals ergibt bei der Analyse vom stilistischen Standpunkt der Porträtkunst den Beweis für die Verbindung zwischen der Zeit der ersten Severer und der unmittelbar vorangehenden der letzten Antoniner. Desgleichen beweist dieses Bildnis, daß Kunstwerke vorhanden waren, die an die aulische Strömung im provinziellen Milieu gebunden sind.